

היתה במשכן, ובלעדי זה היינו צריכים שהפעולה תפעול תיכף את המלאכה אם כן צריכים מלאכת מתשבת על שני דברים לעשות ע"י פסיק רישא עצם המלאכה וגם לעשות זה כמתכוין, על זה לא יכול לפעול פסיק רישא דבזה בעינן מחשבה גמורה לעשותו לעצם מלאכה, ודוק בזה. ובוזה מבוארים דבריו גם לענין צד שכתב בעל חלקת יואב ודוק, ועיין בעונג יו"ט בסי' כ"ב לא"ח יצא לפרש דברי הרשב"א בדבר הדין ודחה דבריו לבסוף.

בענין הלאוים דבל יראה ובל ימצא

הנה במנין המצוות מונים שני לאוין כל יראה, ובל ימצא, וכן ברמב"ם בספר המצוות ל"ת ר' ור"א. וז"ל: הוזהירונו שלא יראה חמץ בכל גבולנו ז' ימים וכו', בל"ת ר"א וז"ל: הוזהירונו שלא ימצא חמץ ברשותינו ואפילו לא נראהו ואפילו היה פקדון והוא אמרו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכו' ע"כ. וכן הוא בסמ"ג.

והרא"ם תמה על זה דהרי הרמב"ם בשורש ט' כתב שאין לוקין ב' מלקות ואינן מונין ב' לאוין אלא כשהם מב' שמות אבל כששני הלאוין מענין אחד אע"פ שיש להם שמות מתחלפות כמו לא תפאר עם לא תעולל אינו לוקה על שניהם ואינו נמנה במנין הלאוין, ואע"פ שהעוכר בהם עובר כ' לאוין, ואם כן גם בל יראה ובל ימצא, דענין שניהם אחד הוא, דחמץ של ישראל אפילו הניחו טמון בביתו חייב משום בל יראה ובל ימצא וכן כתב הרמב"ם פרק ד' מחמץ ומצה, והיינו שפירש דבל יראה אינו שלא יראה לעינים אלא שלא יהא נראה לעולם דהיינו שלא יהא נמצא לעולם, וא"כ אמאי מונה לב' לאוין ואמאי לוקה שתיים? ולא נתכרר לי טעמא ע"כ דבריו. ובמהרש"ל על הסמ"ג השתדל לתרץ דבריו עיי"ש.

ובכסף משנה פרק א' מחמץ הל' ג' הביא תמיהת הרא"ם וכתב לתרץ בדבר חדש וז"ל: ונראה בעיני דלא יראה לא משמע אלא כשהוא נראה לעינים דוקא וכן משמע בספר המצוות מצוה ר' ור"א, ומ"ש בפרק ד': כתוב בתורה "לא יראה לך חמץ" יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד עכו"ם לא יהיה עובר תלמוד לומר "שאור לא ימצא בבתיכם וכו'", הא למדת שהחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפילו טמון ואפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד ואפילו ביד עכו"ם הרי הוא עובר משום לא יראה ולא ימצא וכו' ע"כ, ומפרש בכ"מ דאין סתירה על דבריו, דלאו למימר דכל אלה מהנזכרים לעיל עובר בשניהם אלא היכא דשייכי תרווייהו עובר בשניהם דכל היכא דעבר על לא יראה עובר על לא ימצא אבל

טמון לא עבר אלא על כל ימצא, ועל דרך זה יש לפרש הברייתא השנויה בפסחים דף ה' ע"ב שממנו למד הרמב"ם דינים אלו בפרק ד'.

והנה הפרי חדש על א"ח כסי' תמ"ג תמה על הכסף משנה ודחה דבריו, וכתב גם כן דרש"י ריש פרק כל שעה דף כ"א ד"ה ואי תני חיה וכר וז"ל: הוה אמינא היא עדיפא משום דאי משירא מצנעא לה ולא עבר בכל יראה מוכח מדבריו, דאם הדבר טמון ולא רואה אינו בכל יראה רק בכל ימצא. אבל ברא"ש פ"ק דפסחים סי' ט' משמע דלא ס"ל הכי שכתב וז"ל: ועובר עליו בכל יראה ואע"פ שאינו רואה, דהא לא כתיב לא תראה חמץ אלא לא יראה, משמע לא יהיה לך חמץ במקום הראוי לראיה ואע"פ שאינו יודע שהוא בביתו מכל מקום בכל יראה איכא עכ"ל.

אבל בראב"ן על פסחים כתב בטעם היתור להשרות כלים הבלועים מחמץ בפסח וז"ל: דכיון דהאיסור בלוע בו ואינו נראה ואינו מצוי אינו עובר בהצנעתו בכל יראה ובל ימצא, ולא דמי לחמץ שנחערב דאסור, דהתם נראה אלא שאינו ניכר, אבל בלוע אינו נראה ומצוי, ומיהו צריך להזיח הקדירות כשמצניען שלא ישאר מן החמץ כלום שלא יהא נראה עכ"ל.

מוכח גם כן מדבריו דלענין איסור לאו דבל יראה בעינן שלא יראה בפועל וכיון שזה בלוע בכלי ולא נראה אין כאן כל יראה ולענין כל ימצא כתב שאינו מצוי כיון שזה בפנים הכלי.

ולוי היה נראה לומר ולתרץ קושית הרא"ם על הסמ"ג והרמב"ם באופן אחר לגמרי, כי אף על פי שבספר המצוות משמע כמו החידוש של הכ"מ דבל יראה תלוי בראיה, בכל זאת בפרק ד' מחמץ ומצה לא משמע כן, ומוכח שם דבל יראה לא תלוי בראיה בפועל רק שלא יהיה ראוי לראיה.

ונראה על פי יסוד של העין יצחק סי' כ"ב אות ט', שכתב לחדש על פי מה דאמרינן בגמ' פסחים דף ה' ע"ב דלענין חמץ דבר הגורם לממון כממון דמי לכ"ע, דשאני הכא דאמר קרא "לא ימצא" מכל מקום עיי"ש, דכל שאינו מחויב רק מטעם אחריות של גורם לממון אינו עובר רק בלאו דלא ימצא ולא בלאו דבל יראה, דכיון שנחרבה מלאו דלא ימצא רק על לאו זה עובר, ולפי דבריו יהיה נ"מ בזה להלכה לר"ש הסובר דבר הגורם לממון כממון דמי בכל התורה כולה יעבור בחמץ שקיבל עליו אחריות בשני לאוין, בכל יראה ובכל ימצא, אבל לדין דסוברין בכל התורה כולה דבר הגורם לממון לאו כממון דמי רק גבי חמץ יש חידוש דין, מטעם דכתיב לא ימצא מכל מקום, רק על לאו דבל ימצא עובר ולא על כל יראה.

ובזה הוא מתרץ דברי השיטה מקובצת ב"ק צ"ז גול חמץ ועבר עליו הפסח ג"ל לא זה ולא זה עוברין בכל יראה בשם הר"ם מסרקסטה. והקשו עליו הא גולן עובר בכל יראה משום חיוב אחריות המוטל עליו דלא גרע מכל השומרים שעוברים משום אחריות המוטל עליו?

ולפי סברתו הוא מתוך דגורם לממון רק בבל ימצא עובר ולא בל יראה, ניחא דברי השיטה, כי בשיטה מפורש דאינו עובר בבל יראה אבל בבל ימצא יעבור.

ולפי חידוש זה אפשר לומר על קושית הרא"ם כיון דאנו מוציאין מקום שעוברין רק על בל ימצא ולא על בל יראה כמו חמץ שקיבל עליו אחריות. לפיכך הם נחשבים לשני לאוין מיוחדין, לאו דבל יראה ולא דבל ימצא, כיון דיש מקום שעובר מטעם בל ימצא ולא בל יראה בקיבל עליו אחריות, הרי אנו רואין שהם מחולקין בעצם כוונתם ודוק בזה.

אבל לר"ש הסוכר דדבר הגורם לממון דמי בכל התורה, וגם בקיבל עליו אחריות יעבור גם על בל יראה ואין הפרש בין לאו דבל יראה ובל ימצא לדידיה, כאמת לא היו צריכים במנין המצוות למנות אותם לשנים וכן ללקות עליהם שנים וצ"ע.

ובהנחה זו היה אפשר לפרש דברי המכילתא דרשב"י והובא בירושלמי פסחים פרק ב' סוף הל' א': רבי אומר תשבתו מבתיכם דבר שהוא כבל יראה ובל ימצא ואיזה זה בשריפה עיי"ש, הרי לכאורה להדיא דאזהרת בל יראה היינו שלא יהיה בעולם כלל ולא שלא יהיה נראה לעינים בלבד. ולהכי ילפינן מיניה דאין ביעור חמץ אלא שריפה שבכך הוא כלה ונפסד מהעולם.

ובמכילתא דרשב"י יש מחלוקת בזה, דתניא: שאור לא ימצא בבתיכם, מכלל שנאמר לא יראה יכול אם היה טמון או מופקד בעיר אחרת לא יהיה חייב, ת"ל שאור לא ימצא וכו' רשב"ג אומר והלא בכלל לא יראה לא ימצא היה מה ת"ל לא ימצא? את שמצוי לך אתה זקוק לבער את שאינו מצוי לך אי אתה זקוק לבערו, מכאן אתה אומר חמץ שנפל לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס אם יכולין כלבים וחזירים לחפש אחריו ולהוציאו אתה זקוק לבערו, ואי לאו אי אתה זקוק לבערו ע"כ, הרי מבואר דלת"ק משמע ליה דקרא דלא יראה ממעט טמון ולא שמעינן איסורא דטמון אלא מקרא דלא ימצא, אבל רשב"ג קאמר איפכא דלא ימצא הוא בכלל לאו דלא יראה ואי לאו דכתיב לא ימצא היינו מחייבין לבער אפילו חמץ שנפל לתוך הבור והדות והפיטס אפילו כשאין כלבים יכולים לחפש אחריו ואינו נראה לעינים כלל, אלא מקרא דלא ימצא ממעטין ליה הנך מחובת ביעור. ונראה שזה מחלוקת התנאים מה נכלל בכלל בל יראה אם הדבר הנראה לעינים או כל דבר הנמצא ברשותי וזה מקור מחלוקת הראשונים.

והנה לפי היסוד שהבאנו לעיל מהגאון ר' יצחק אלחנן דגורם לממון הוא רק בבל ימצא עובר ולא בבל יראה, יש להסביר את הירושלמי התמה פסחים פרק ב' הל' ב' שתמה עליו הרי"ט אלגזי וז"ל: אית תנא. תני לא יראה לך, לך אין אתה רואה אבל רואה את לגבוה, אית תנא תניי אפילו לגבוה,

וכו' תפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש ע"כ. פירוש דלר"ש גורם לממון כממון דמי לענין ד' זה' כן נמי לענין חמץ נחשב ממונו שיעבור בבל יראה. ותמה הרי"ט אלגזי הא בחמץ נתרבה דבר הגורם לממון כממון דמי ולמה צריך הירושלמי לאוקמי כר"ש, אבל לפי זה ניחא כיון דהירושלמי מיירי רק על איסור לאו דבל יראה כמפורש, בזה דוקא לר"ש הסובר בכל התורה גורם לממון כממון דמי עובר, אבל לרבנן שזה חידוש דוקא בחמץ רק בלאו דבל ימצא עובר ולא בבל יראה וזה נכון ודוק.

וזה ניחא דוקא אם נגיד דבל יראה עובר אפילו לא נראה לעיניו אלא כל מה שברשותו גם כן הוא בכלל דבל יראה, אבל אם נאמר דכל יראה הוא דוקא מה שנראה בעיניו אי אפשר דין זה לר"ש רק ברואה בעיניו ובה דוקא בקיבל עליו אחריות חייב מטעם זה נחשב שלך מטעם גורם לממון ודוק בזה. וכן הוא בספר המצוות ל"ת ר' ר"א, דלענין לאו דבל ימצא כתב דגם בפקדון אבל בבל יראה לא כתוב דעובר בפקדון, עיי"ש ועיי"ן באבני נזר א"ח סי' שכ"ג בזה.

ובצל"ח בפסחים דף מ"ט יצא בחידוש גדול דמה דקי"ל דבר הגורם לממון כממון דמי זה רק לענין לעבור על בל יראה ובל ימצא, אבל לענין השוחט על החמץ לדין דנתחדש זה מלא ימצא אינו עובר, ודלא כבעל ש"א שתפס באופן פשוט שגם בשוחט על החמץ חייב.

משנה סוף חגיגה כיצד מעבירין על טהרת העזרה

במשנה חגיגה דף כ"ז ע"א: כיצד מעבירין על טהרת העזרה מטבילין את הכלים שהיו במקדש ואומרין להם הזהרו שלא תגעו בשלחן. זה במשנה שלנו, אבל בירושלמי סוף חגיגה השמיט את הבבא הזאת מהמשנה, הא דאומרין להם הזהרו שלא תגעו בשלחן וצ"ע למה.

והנה רש"י מפרש דמה דאמרו להן הזהרו שלא תגעו בשלחן, דאם יטמא השלחן לא יוכלו להטבילו, דכתיב בו "ונחת על השלחן לחם הפנים תמיד לפני ה'".

והגאון ר' יוסף שאול נתנון תמה, הא במנחות צ"ט ע"ב איפלגי חכמים ור' יוסי בסידור לחם הפנים, דחכמים ס"ל דאלו מושכין ואלו מניחין, וטפחו של זה בצד טפחו של זה, שנאמר "לפני תמיד", ור' יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין, ובגמ' ואפילו טילק את הישנה שחרית ואת החדשה ערבית אין בכך כלום, ומה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין השלחן בלי לחם, ואם כן תמות לר' יוסי יכול להיות השלחן בלי לחם ואפשר להטבילו.